

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. В.Н. КАРАЗІНА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПРИКЛАДНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На тему: Особливості мотивації навчання студентів молодого та середнього віку

Студентки 2 курсу групи ПС-62
другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Психологія»
за спеціальністю 053 – психологія
Паращенко Анастасії Віталіївни

Керівник: канд. психол.наук, доцент ЗВО
Скворчевська Євгенія Леонідівна

Чотирьохрівнева шкала оцінювання _____
Кількість балів: _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)
_____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Харків – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ	5
1.1. Наукові підходи до вивчення мотиваційної сфери	5
1.2. Мотив як структурний компонент навчальної діяльності	11
1.3. Вікові особливості мотивації навчання у студентів молодого та середнього віку.....	16
Висновки до першого розділу	21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МОЛОДОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ВІКУ	22
2.1. Організація дослідження.....	22
2.2. Психодіагностичний інструментарій дослідження	23
Висновки до другого розділу.....	29
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ МОЛОДОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ВІКУ	30
3.1. Діагностика особистості на мотивацію до успіху та на мотивацію до уникнення невдач студентів молодого та середнього віку	30
3.3. Визначення мотивів навчальної діяльності студентів молодого та середнього віку.....	36
3.4. Виявлення взаємозв'язку між показниками мотивації навчання студентів молодого та середнього віку	38
Висновки до третього розділу	49
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних реаліях, коли конкуренція на ринку праці неухильно зростає, а освіта зазнає стрімких трансформацій, розуміння особливостей мотивації навчання студентів стає надзвичайно актуальною темою. В освітньому середовищі існує необхідність розуміння та вивчення мотиваційних особливостей студентів різних вікових груп. Студенти молодшого віку, які тільки починають свій шлях у вищій освіті, можуть мати інші мотиваційні чинники порівняно зі студентами середнього віку, які можуть вже мати досвід роботи та сімейні обов'язки. Розуміння цих відмінностей може допомогти покращити методи навчання та підвищити якість освіти для цих груп студентів.

Дослідження особливостей мотивації навчання студентів молодого та середнього віку є актуальним і з практичної точки зору. Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення освітніх програм, роблячи їх більш привабливими та стимулюючими для різних вікових груп студентів.

Об'єкт дослідження: мотивація навчання студентів.

Предмет дослідження: особливості мотивації навчання студентів молодого та середнього віку.

Мета дослідження – дослідити особливості мотивації навчання студентів молодого та середнього віку.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз проблеми мотивації навчання студентів.
2. Дослідити мотивацію до досягнення успіху та до уникнення невдач студентів молодого та середнього віку.
3. Виявити мотиваційні джерела студентів молодого та середнього віку.

4. Визначити мотиви навчальної діяльності студентів молодого та середнього віку.

Гіпотеза дослідження: якщо студенти молодого віку мають внутрішню мотивацію у навчанні, то студенти середнього віку – зовнішню.

Методи дослідження:

- теоретичні – аналіз, систематизація, узагальнення теоретично-наукового матеріалу з проблеми особливостей мотивації навчання студентів молодого та середнього віку;

- емпіричні: методика «Діагностики особистості на мотивацію до успіху та на мотивацію до уникнення невдач» (Т. Елерса); «Опитувальник мотиваційних джерел» (Д. Барбуто та С. Р. Сколк в обробці О. Сидоренка); «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів» (Б. Пашнєв);

- статистичні: кореляційний аналіз Пірсона, метод Стьюдента для незалежних вибірок.

Методики: «Діагностики особистості на мотивацію до успіху та на мотивацію до уникнення невдач» (Т. Елерса); «Опитувальник мотиваційних джерел» (Д. Барбуто та С. Р. Сколк в обробці О. Сидоренка); «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів» (Б. Пашнєв)

Характеристика вибірки: вибірку склали 64 студенти закладів вищої освіти, віком від 18 – 40 років. Вони були поділені на 2 рівні групи: перша група – від 18 до 25 років, друга група – від 26 до 40 років.

Практична значущість дослідження полягає у виявленні особливостей мотивації навчання студентів різних вікових груп. Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення освітніх програм, забезпечення сприятливого навчального середовища. Розуміння мотиваційних особливостей студентів також дозволить розробляти індивідуалізовані підходи до навчання, що підвищить ефективність навчального процесу та сприятиме підвищенню успішності студентів у процесі навчання.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

1.1. Наукові підходи до вивчення мотиваційної сфери

Мотивація навчання є однією з основних тем досліджень у сфері педагогіки та психології. Вона вважається визначальним чинником, який впливає на академічні досягнення та особистісний розвиток студентів. Мотивація виступає рушійною силою людської поведінки, що стимулює до дій, визначає їх спрямованість, стійкість і інтенсивність. У контексті вищої освіти вона відіграє вирішальну роль у досягненні успіхів, формуванні професійних навичок та особистісному розвитку студентів.

Сучасні підходи до вивчення мотиваційної сфери базуються на різних теоріях та моделях, які аналізують внутрішні і зовнішні чинники, що впливають на мотивацію навчання. Одним із підходів є теорія самодетермінації поведінки, розроблена Е. Десі та Р. Райаном, яка продовжує активно досліджуватись. Відповідно до цієї теорії, мотивація людини зумовлена прагненням до задоволення трьох основних психологічних потреб: автономії, компетентності та соціальної пов'язаності [36].

Розроблена Е. Десі та Р. Райаном теорія самодетермінації розглядає одну з найбільш складних і недостатньо досліджених проблем як у зарубіжній, так і у вітчизняній психології. Центральним питанням цієї теорії є власна активність людини та її здатність до самостійного вибору шляху саморозвитку. Головна ідея теорії полягає у визнанні того, що людина має вроджені здібності та можливості для здорового і повноцінного життя. Якщо з раннього дитинства умови існування сприяють наданню дитині свободи у виборі діяльності та сфер інтересів, і якщо ці умови забезпечують широкий

спектр можливостей без зайвих обмежень, то це сприяє формуванню здорової та гармонійної особистості [31].

Теорія самодетермінації спрямована на визначення факторів, що розкривають вроджений потенціал людини, який впливає на її розвиток, інтеграцію та здоров'я, а також на вивчення процесів та умов, що сприяють здоровому розвитку та ефективному функціонуванню індивідів, груп та спільнот. Ця теорія знаходить своє відображення у багатьох сучасних дослідженнях, які підкреслюють значення особистісного розвитку та самореалізації в контексті освіти [23].

Інший важливий підхід до вивчення мотивації представлено у теорії очікувань В. Врума, яка акцентує увагу на тому, як очікування успішного результату та значущість завдання впливають на мотивацію людини. В. Врум підкреслював, що люди завжди перебувають у стані мотивації, водночас усвідомлюючи свої потреби та очікуючи справедливої компенсації. Ця теорія прагне пояснити, чому особа обирає той чи інший варіант із кількох можливих, а також скільки зусиль готова докласти для досягнення бажаного результату [12].

У рамках цієї концепції термін "валентність" використовується для позначення ступеня бажаності, привабливості або пріоритетності певного результату. Якщо результат має цінність для людини, валентність буде позитивною; якщо до нього формується негативне ставлення — валентність стає негативною; а при байдужому ставленні валентність дорівнює нулю. Таким чином, валентність відображає міру значущості або пріоритетності результату.

Очікування можуть стосуватися як здатності виконати певну роботу, так і ймовірності отримання за неї справедливої винагороди. Наприклад, студент буде мотивований виконати завдання, якщо його успіх буде помічений викладачем та отримує відповідне визнання. Теорія очікувань аналізує, як люди оцінюють свої можливості досягнення успіху та наскільки важливим для них є досягнення цього успіху [1].

Теорія соціального навчання А. Бандури підкреслює роль спостереження та наслідування у формуванні мотивації, і сучасні дослідження продовжують підтверджувати її значущість. Вчений довів, що люди засвоюють моделі поведінки не лише через особистий досвід, а й через спостереження за іншими. Це відбувається у процесі моделювання, що включає спостереження, наслідування та розуміння наслідків певних дій. Бандура наголошував на важливості моделей для навчання. Авторитетні особи, до яких люди ставляться з довірою, впливають на формування переконань і поведінкових стратегій. Для студентів такими моделями можуть бути викладачі, однокурсники або суспільні діячі [20].

Ключовим поняттям теорії є «самоефективність» – віра у власні можливості досягати цілей. Ця віра визначає здатність індивіда ефективно застосовувати засвоєні знання. У контексті освіти теорія Бандури знаходить застосування через групові проєкти, спостереження за успішними прикладами та інтерактивні платформи, що сприяють соціальному навчанню [21].

Витоки теорії соціального навчання можна знайти в працях таких психологів, як Дж. Б. Вотсон та Р. С. Вудворте, які на початку ХХ століття досліджували принципи умовного навчання. Теорія стверджує, що люди можуть засвоювати знання та навички, спостерігаючи за поведінкою інших, наслідуючи її та моделюючи власну поведінку на основі побаченого. Це навчання через спостереження допомагає пояснити широкий спектр поведінкових реакцій і дій, які інші теорії навчання не здатні повноцінно пояснити [37].

Існує кілька ключових механізмів, що лежать в основі соціального навчання:

- Спостереження, люди навчаються, спостерігаючи за діями інших людей, як реальних, так і уявних. Це може відбуватися особисто, через відео, або за допомогою інших медіа.

- Імітація, люди схильні імітувати поведінку, яку вони спостерігають, особливо якщо ця поведінка демонструється людьми, яких вони поважають або якими захоплюються.

- Підкріплення, таке як похвала, винагорода або схвалення, може посилювати ймовірність повторення бажаної поведінки.

- Моделювання, люди навчаються, спостерігаючи за моделями, які демонструють бажану поведінку. Моделями можуть бути дорослі, однолітки, або навіть вигадані персонажі.

- Самоефективність, віра людини у власну здатність виконати завдання або досягти мети може значно впливати на її мотивацію та успішність у навчанні [33].

Теорія соціального навчання також підкреслює важливість мотивації, уваги та пам'яті в процесі навчання. Людина не лише копіює поведінку, яку вона бачить, але й обирає для наслідування ті моделі, які вважає корисними або бажаними, зберігаючи інформацію в пам'яті для подальшого використання. Таким чином, ця теорія надає більш комплексне розуміння процесу навчання та розвитку поведінкових навичок. Мотивація до навчання може підвищуватися, коли студенти бачать, що їхні зусилля приносять позитивні результати [45].

З точки зору психолога О.В. Гребенюка теорія досягнення цілей також є важливою для розуміння мотивації студентів. Відповідно до цієї теорії, мотивація визначається прагненням досягти певних цілей і завдань. Мотивація до навчання може бути підвищена шляхом постановки конкретних і досяжних цілей, що сприяє підвищенню академічної успішності [3].

Теорію постановки цілей створив психолог Едвін Локк. У своїй концепції він наголошує, що свідомо сформульовані цілі та наміри є ключовими чинниками, які визначають дії людей. Тобто процес визначення цілей виступає основним механізмом впливу на мотивацію та ефективність роботи членів організації. Головні ідеї цієї теорії полягають у тому, що люди

встановлюють усвідомлені цілі та наміри, які є головними факторами, що впливають на їхню поведінку. Важливо зазначити, що ці цілі спочатку виникають у свідомості людини, а її мотивація визначається тим, наскільки вона вважає мету важливою та досяжною [28].

Окрім того, важливу роль у вивченні мотивації відіграє теорія саморегуляції Л. С. Виготського, яка зосереджується на тому, як студенти планують, контролюють і оцінюють свої навчальні дії. Ця теорія стверджує, що саморегуляція є ключовим фактором, який впливає на мотивацію до навчання. Дослідження показують, що студенти, які мають високий рівень саморегуляції, демонструють вищий рівень мотивації та кращі академічні результати [17].

Важливо підкреслити теорію емоційної мотивації, яка досліджує, як емоційні стани впливають на мотивацію до навчання. Позитивні емоції, такі як радість, інтерес, задоволення та гордість, значно сприяють підвищенню мотивації до навчання. Вони стимулюють активну участь у навчальному процесі, підвищують креативність та сприяють глибшому засвоєнню матеріалу. Наприклад, дослідження показали, що інтерес до навчального предмета пов'язаний з вищою залученістю та кращими академічними результатами. Інтерес також стимулює самостійне навчання, оскільки студенти прагнуть отримати додаткову інформацію з теми, яка їх цікавить.

Задоволення від процесу навчання підвищує внутрішню мотивацію, що є стійкішим джерелом мотивації порівняно з зовнішніми стимулами, такими як оцінки або винагороди. Коли студенти отримують задоволення від виконання навчальних завдань, вони більше залучені до навчального процесу та демонструють кращі результати.

Гордість за досягнення сприяє підвищенню самооцінки та стимулює студентів до подальших успіхів. Вона підвищує впевненість у власних силах та мотивацію до досягнення нових цілей. Це також створює позитивний зворотний зв'язок, який сприяє підтримці високого рівня мотивації у довгостроковій перспективі [30].

Загалом, мотивація до навчання є багатограним явищем, що включає різні аспекти, від соціального спостереження та постановки цілей до емоційної залученості та саморегуляції. У цифрову еру важливо враховувати нові виклики та можливості, які створюють сучасні технології, щоб ефективно підтримувати та підвищувати мотивацію студентів.

Культурні чинники також відіграють важливу роль у формуванні мотивації до навчання. Різні культури мають свої уявлення про навчання, успіх і мотивацію, що впливає на підходи до навчання та його результати. Як свідчення, у дослідженнях виявлено, що студенти з азійських країн частіше демонструють мотивацію, зумовлену соціальними очікуваннями та тиском, тоді як студенти з західних країн більше орієнтуються на внутрішню мотивацію та особистісний розвиток [25].

Мотивація через співпрацю розроблена американським психологом Д. Джонсоном, є ще одним важливим аспектом, який слід враховувати. Групова робота та співпраця можуть підвищити мотивацію студентів. Взаємодія з однолітками, обмін знаннями та підтримка сприяють зростанню мотивації до навчання та покращенню академічних досягнень. Студенти, які беруть участь у колективних проєктах і взаємодіють зі своїми однокурсниками, частіше виявляють високий рівень залученості та мотивації до навчання [41].

Мотивація навчання є ключовим чинником, що впливає на академічну успішність та особистісний розвиток студентів у вищій освіті. Сучасні підходи до вивчення мотивації ґрунтуються на різних теоріях, таких як теорія самовизначення, теорія очікувань, теорія соціального навчання, теорія постановки цілей, теорія саморегуляції та теорія емоційної мотивації. Ці теорії вказують на значущість внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на мотивацію студентів. Культурні особливості також грають важливу роль у формуванні мотивації до навчання. Співпраця та групова робота можуть підвищити мотивацію студентів. Отже, розуміння різноманітних аспектів мотивації навчання є важливим для розвитку ефективних стратегій в освіті [38].

У нашій роботі ми спираємось на теорію Джеффа Вотерса та Нарелл Лемон, яка висвітлює відмінності в мотивації студентів різних вікових груп. У дослідженні зазначено, що мотивація студентів молодого віку здебільшого внутрішня, адже вони прагнуть задовольнити пізнавальні потреби, розвинути навички та отримати особисте задоволення від навчання. Натомість мотивація людей середнього віку є переважно зовнішньою, оскільки зрілі студенти часто асоціюють навчання з можливістю змінити професійну сферу, досягти фінансової стабільності чи підвищити соціальний статус.

Наприклад, внутрішня мотивація молодших студентів може проявлятися у прагненні поглибити знання в улюбленій сфері, що викликає особистий інтерес. З іншого боку, у зрілих студентів домінує зовнішня мотивація, як-от необхідність здобуття кваліфікації для професійного розвитку або соціальної мобільності. Також студенти середнього віку зазвичай стикаються з сильнішою потребою поєднати навчання з життєвими обов'язками, що впливає на їхні цілі й пріоритети [42].

Таким чином, мотивація до навчання є вирішальним чинником у досягненні академічних успіхів та особистісного розвитку студентів. Сучасні підходи до її вивчення базуються на різних теоріях, таких як теорія самодетермінації, теорія очікувань, соціального навчання, постановки цілей, саморегуляції та емоційної мотивації, які акцентують увагу на внутрішніх і зовнішніх чинниках. Врахування культурних особливостей та сприяння співпраці також можуть значно підвищити мотивацію студентів у процесі навчання.

1.2. Мотив як структурний компонент навчальної діяльності

Мотив є одним з найважливіших структурних компонентів навчальної діяльності, що визначає цілеспрямованість, активність та ефективність

навчання студентів. Розуміння структури та функцій мотиву дозволяє педагогам і психологам розробляти більш ефективні методики навчання та підвищувати мотивацію студентів.

З точки зору, Є. В. Гайнутдінової мотиви є чинниками, які спрямовують і регулюють поведінку студентів у процесі навчання. Вони визначають рівень залученості студентів, їхню активність, зосередженість на навчальних завданнях та готовність до подолання труднощів. Відсутність або слабка мотивація може призвести до пасивності, низької продуктивності та незадовільних результатів навчання [24].

Сучасні дослідження мотиву спираються на класичні теорії мотивації, але фокусуються на нових підходах та концепціях, розроблених за останнє десятиліття. Теорія самодетермінації, розроблена Едвардом Л. Десі і Річардом М. Райаном, визначає внутрішню та зовнішню мотивацію та підкреслює важливість автономії, компетентності та пов'язаності для формування мотивації до навчання. Самовизначення стосується здатності людини робити вибір і керувати власним життям. Бути самовизначеним означає, що ви відчуваєте більший контроль, на відміну від відсутності самовизначення, яке може залишити у вас відчуття, що ваше життя контролюється іншими [36].

Як зауважує, Т. І. Куценко теорія самовизначення розглядає три основні потреби, які впливають на внутрішню мотивацію студентів: потреба в автономії, компетентності та соціальній взаємодії. Задоволення цих потреб призводить до більшого насолоди від навчання та підвищує мотивацію та ефективність у навчанні.

Потреби, інтереси, цілі, переконання та цінності є фундаментальними для формування мотивації та визначення напрямку навчальної діяльності студентів, сприяючи їхньому успіху у навчанні [10].

Згідно, К. А. Реннінгер., С. Хіді мотив виконує кілька важливих функцій у навчальній діяльності:

Стимулююча функція мотиву полягає у пробудженні інтересу та бажання досягти успіху в навчанні, що спонукає студентів до активної участі та більшої уваги до навчальних завдань. Регулятивна функція визначає напрямки та способи досягнення навчальних цілей, допомагаючи організувати та контролювати свою діяльність. Сенсотворна функція мотиву допомагає студентам усвідомити значення навчання для їхнього особистісного та професійного розвитку, що сприяє глибшому розумінню матеріалу та його практичному застосуванню [35].

З точки зору, Б.Дж. Циммермана та Д.Х. Шунка високий рівень внутрішньої мотивації позитивно впливає на академічну успішність студентів. Зокрема, студенти з високою мотивацією демонструють кращі результати у навчанні, оскільки вони залучені в процес навчання на основі власних інтересів та потреб. Вони виявляють більше наполегливості у подоланні труднощів, краще засвоюють матеріал та більш задоволені навчальним процесом [45].

Э. А. Локк, та Г. П. Лэтэм зазначають, що висока внутрішня мотивація сприяє глибшому розумінню матеріалу та розвитку критичного мислення, оскільки студенти активно шукають зв'язки між новими знаннями та вже наявними. Такий підхід дозволяє їм застосовувати отримані знання на практиці, що є важливим для професійного зростання та особистісного розвитку [29].

З точки зору, С. Хиди та К. А. Реннингера крім того, внутрішньо мотивовані студенти частіше беруть участь у позанавчальній діяльності, такій як наукові гуртки, конференції та проекти, що розширює їхні можливості для професійного розвитку та кар'єрного зростання [26].

З точки зору, А. Г. Кутузкіної, зовнішня мотивація, така як бажання отримати високу оцінку або уникнути покарання, часто виявляється менш ефективною та стійкою. Студенти, мотивовані зовнішніми факторами, можуть проявляти меншу ініціативу, швидше втрачати інтерес до навчання та демонструвати нижчі результати у довгостроковій перспективі. Такі

студенти часто зосереджені на мінімальних вимогах для досягнення бажаного результату, що обмежує їхній потенціал для розвитку та засвоєння знань [9].

Згідно, С. Ярвеле, С. Волет та Х. Ярвенойя однією з основних причин цього є те, що зовнішня мотивація не забезпечує глибокого зв'язку з навчальним матеріалом. Студенти можуть запам'ятовувати інформацію для складання іспитів або виконання завдань, але не обов'язково розуміти її на глибокому рівні. Після завершення навчального завдання вони можуть швидко забути матеріал, оскільки він не має для них особистісної цінності. Внаслідок цього зовнішня мотивація часто призводить до поверхневого засвоєння знань і меншої здатності застосовувати їх у реальних ситуаціях [27].

З точки зору, Е. Сервачака, Е. Придатка та С. Придатка мотив є ключовим чинником, що формує мотивацію до навчання у студентів. Внутрішня мотивація, що ґрунтується на потребах в автономії, компетентності та соціальній взаємодії, сприяє більшому задоволенню від навчання та підвищує його результативність. У той час як зовнішня мотивація може призвести до пасивності та менш задовільних результатів навчання через відсутність внутрішнього інтересу та зв'язку з навчальним матеріалом.

Зовнішня мотивація може призводити до підвищеного рівня стресу та тривоги у студентів. Постійне прагнення досягти високих результатів для отримання схвалення чи уникнення покарання може викликати емоційне виснаження та зниження загальної задоволеності навчанням. Це, у свою чергу, може негативно вплинути на їхнє психічне здоров'я та загальну успішність.

З огляду на ці аспекти, важливо, щоб освітні установи та викладачі створювали умови для розвитку внутрішньої мотивації у студентів. Це можна досягти через підтримку автономії студентів, забезпечення можливостей для

самореалізації, створення позитивного навчального середовища та надання змістовного зворотного зв'язку.

Таким чином, внутрішня мотивація сприятиме не тільки підвищенню академічної успішності, але й особистісному розвитку студентів, їхньому професійному зростанню та загальному благополуччю [39].

З точки зору, К. Р. Вентцеля та Д. Б. Миле для підвищення мотивації студентів до навчання можливо використовувати такі стратегії як, індивідуальний підхід у навчанні. Він враховує індивідуальні особливості студентів, їхні інтереси, потреби та цілі, сприяючи більшому задоволенню від навчання. Розвиток інтересу до навчального матеріалу досягається за допомогою інтерактивних методів та практичних завдань з реального життя. Створення позитивного емоційного клімату у групі та надання зворотного зв'язку щодо досягнень студентів також сприяють підвищенню їхньої мотивації до навчання.

Саме тому мотив є ключовим структурним компонентом навчальної діяльності, що визначає її ефективність та результативність. Знання про мотиви, їхні компоненти та функції дозволяє розробляти ефективні стратегії підвищення мотивації студентів, що, у свою чергу, сприяє покращенню академічної успішності та особистісного розвитку. Викладачі відіграють важливу роль у формуванні та підтриманні мотивації студентів, застосовуючи різноманітні методи та підходи для стимулювання інтересу та активності у навчальному процесі [45].

Мотиви навчальної діяльності включають базові та вищі потреби, інтереси, цілі, переконання та цінності. Вони стимулюють і спрямовують студентів у їх навчальній діяльності, визначають інтенсивність і наполегливість, з якими студенти підходять до виконання завдань, та їхню здатність долати труднощі.

Таким чином, мотив є важливим компонентом навчальної діяльності, що визначає активність та ефективність навчання студентів. Внутрішня мотивація, що ґрунтується на потребах в автономії, компетентності та

соціальної взаємодії, сприяє більшому задоволенню від навчання та підвищує його результативність. Зовнішня мотивація може призводити до пасивності та менш задовільних результатів навчання через відсутність внутрішнього інтересу.

1.3. Вікові особливості мотивації навчання у студентів молодого та середнього віку

Мотивація до навчання є ключовим чинником, що визначає успішність освітнього процесу та особистісний розвиток студентів. Вікові особливості студентів молодого та середнього віку впливають на їхні мотиви, цілі та стратегії навчання, що зумовлює необхідність розгляду цих аспектів окремо.

Як зазначають Дж. Сміт і А. Джонсон студенти молодого віку знаходяться на початкових етапах свого професійного та особистісного становлення. Їхня мотивація до навчання часто визначається низкою факторів, таких як потреба в самореалізації, бажання отримати професію та соціальне визнання, а також інтерес до нових знань та навичок [41].

З точки зору О.В. Гребенюка, для молодих студентів важливо знайти своє місце у світі, визначити свої життєві цілі та пріоритети. Навчання надає їм можливість самореалізації та розвитку особистих здібностей. Згідно з дослідженням, самореалізація є одним з провідних мотивів молодих студентів, що стимулює їх до активного залучення в навчальний процес.

Самореалізація, як мотив, тісно пов'язана з особистісним розвитком, оскільки студенти прагнуть не лише здобути знання, але й сформувати власну ідентичність та зрозуміти свої професійні та життєві орієнтири. Вони шукають можливості для самовираження через академічну діяльність, творчі проекти та участь у поза навчальних заходах [2].

Згідно з С. Хіді та К. Реннінгер молоді студенти часто виявляють високий рівень інтересу до нових знань та навичок. Вони прагнуть розширити свій кругозір, засвоїти нові технології та методики, що є важливим для їхнього професійного розвитку [26].

Як вказує Т. Куценко цікавість до нових знань також сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та здатності до самостійного навчання. Молоді студенти активно шукають інформацію, використовують сучасні джерела знань, беруть участь у наукових дослідженнях та конференціях. Такий підхід допомагає їм краще підготуватися до майбутньої професійної діяльності та зберегти інтерес до навчання на довготривалій основі [10].

Згідно з О.Г. Демченко молоді студенти також часто мотивовані бажанням отримати соціальне визнання від однолітків та викладачів. Вони прагнуть бути успішними у навчанні, що підвищує їхню самооцінку та статус у студентському середовищі.

Соціальне визнання відіграє важливу роль у формуванні мотивації, оскільки успіхи у навчанні сприяють підвищенню самооцінки та зміцненню віри у власні сили. Крім того, визнання з боку однолітків та викладачів сприяє формуванню почуття приналежності до академічного співтовариства, що є важливим фактором для підтримки внутрішньої мотивації [4].

Варто зазначити, що молоді студенти можуть бути чутливими до зовнішніх чинників, таких як оцінки, стипендії та інші матеріальні стимули. Хоча ці фактори можуть мати тимчасовий мотивуючий ефект, дослідження показують, що внутрішня мотивація є більш стійкою та ефективною у довгостроковій перспективі.

Зовнішні стимули, такі як оцінки та матеріальні нагороди, можуть допомагати у короткостроковій перспективі, але вони не завжди сприяють глибокому засвоєнню знань та розвитку самостійного мислення. Для тривалого та ефективного навчання важливо, щоб студенти розвивали внутрішню мотивацію, засновану на особистих інтересах та прагненнях [19].

Згідно з Л. В. Зайцевою, студенти середнього віку, як правило, мають більш чіткі життєві цілі та пріоритети. Вони часто вже мають певний професійний та життєвий досвід, що впливає на їхню мотивацію до навчання [7].

Відповідно до І. Г. Павленко, основним мотивом для студентів середнього віку є бажання покращити свої професійні компетенції та кар'єрні перспективи. Вони часто прагнуть отримати нові знання та навички, які допоможуть їм досягти успіху у своїй професійній діяльності.

Студенти середнього віку також часто мотивовані потребою в самовдосконаленні та особистісному зростанні. Вони усвідомлюють важливість постійного навчання та розвитку для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці.

Самовдосконалення як мотив є важливим для студентів середнього віку, оскільки вони прагнуть не лише професійного, але й особистісного розвитку. Вони активно шукають можливості для розширення своїх знань, удосконалення навичок та підвищення свого інтелектуального рівня. Це сприяє їхньому загальному задоволенню життям та підвищенню якості життя [17].

Студенти середнього віку також часто мотивовані потребою в самовдосконаленні та особистісному зростанні. Вони усвідомлюють важливість постійного навчання та розвитку для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці [15].

З точки зору, Л.М. Мухиної самовдосконалення як мотив є важливим для студентів середнього віку, оскільки вони прагнуть не лише професійного, але й особистісного розвитку. Вони активно шукають можливості для розширення своїх знань, удосконалення навичок та підвищення свого інтелектуального рівня. Це сприяє їхньому загальному задоволенню життям та підвищенню якості життя.

Для студентів середнього віку важливо знайти баланс між навчанням, роботою та особистим життям. Вони часто стикаються з викликами,

пов'язаними з виконанням кількох ролей, що вимагає ефективного управління часом та ресурсами [32].

Дослідження Л. В. Олейник показують, що студенти середнього віку частіше мають високу внутрішню мотивацію, яка базується на їхньому особистому бажанні вдосконалитися та досягати своїх цілей. Це дозволяє їм залишатися наполегливими та зосередженими на навчанні, навіть у складних умовах.

Внутрішня мотивація студентів середнього віку зумовлена їхньою потребою в особистісному та професійному зростанні. Вони часто мають високу внутрішню мотивацію, оскільки усвідомлюють цінність навчання для досягнення своїх цілей та реалізації потенціалу. Це робить їхнє навчання більш ефективним та стійким [15].

Порівнюючи мотиваційні профілі студентів молодого та середнього віку, О. В. Сидоренко відзначає низку ключових відмінностей та спільних рис. Обидві вікові групи мають потребу в самореалізації та бажання досягати успіху у навчанні. Інтерес до нових знань та навичок також є спільною рисою для студентів різного віку. Крім того, для обох груп важливим є соціальне визнання та підтримка з боку викладачів та однолітків [19].

З точки зору, Л. В. Зайцевої молоді студенти мають більш гнучкі мотиви, що змінюються залежно від зовнішніх умов та внутрішніх переживань. Вони часто експериментують з різними навчальними підходами та формами навчання, шукаючи найбільш ефективні для себе методи. На їхню мотивацію можуть впливати, як зовнішні, так і внутрішні чинники, що вимагає від викладачів особливої уваги до створення мотивуючого навчального середовища.

Студенти середнього віку мають більш стабільні та цілеспрямовані мотиви, що базуються на їхньому життєвому досвіді та професійних потребах. Вони менш чутливі до зовнішніх стимулів та більше орієнтовані на власні цілі та цінності. Це робить їхнє навчання більш усвідомленим та спрямованим на досягнення конкретних результатів.

Розуміння вікових особливостей мотивації студентів молодого та середнього віку дозволяє розробляти ефективні стратегії підвищення їхньої мотивації до навчання. Викладачі можуть використовувати різноманітні методи та підходи для стимулювання інтересу та активності у навчальному процесі, враховуючи індивідуальні особливості та потреби студентів різних вікових груп [7].

Таким чином, мотивація до навчання є ключовим чинником для успішного освітнього процесу та особистісного розвитку студентів. Вікові особливості студентів молодого та середнього віку впливають на їхні мотиви, цілі та стратегії навчання, що вимагає розгляду цих аспектів окремо. Студенти молодого віку часто мотивуються бажанням отримати професію та соціальне визнання, а також потребою в самореалізації та інтересом до нових знань, тоді як студенти середнього віку, маючи більш чіткі життєві цілі та професійний досвід, частіше мотивуються бажанням покращити свої компетенції та кар'єрні перспективи, а також самовдосконаленням та особистісним зростанням.

Висновки до першого розділу

1. Мотивація навчання є ключовим фактором, що впливає на академічну успішність та особистісний розвиток студентів. Сучасні підходи до її вивчення, такі як теорія самовизначення, теорія очікувань, теорія соціального навчання, теорія постановки цілей, теорія саморегуляції та теорія емоційної мотивації, підкреслюють важливість як внутрішніх, так і зовнішніх факторів у процесі навчання. Врахування культурних особливостей та співпраці в групі додатково сприяє підвищенню мотивації студентів. Розуміння різноманітних аспектів мотивації дозволяє розробляти ефективні освітні стратегії, що підтримують інтерес і активність у навчальному процесі.

2. Мотиваційна сфера людини включає різні компоненти, такі як потреби, інтереси, цілі, переконання та цінності. Ці компоненти визначають активність, цілеспрямованість та ефективність навчальної діяльності студентів, впливаючи на їхню академічну успішність та особистісний розвиток. Високий рівень внутрішньої мотивації сприяє кращим результатам у навчанні та більш глибокому розумінню матеріалу, тоді як зовнішня мотивація може призводити до поверхневого засвоєння знань та емоційного виснаження.

3. Мотивація до навчання є ключовим чинником успішності освітнього процесу, і вона залежить від вікових особливостей студентів. Молоді студенти часто орієнтовані на самореалізацію, отримання професії та соціальне визнання, що стимулює їх до активного залучення в навчання і розвиток критичного мислення. Студенти середнього віку мають чіткіші життєві цілі та пріоритети, їхня мотивація базується на бажанні покращити професійні компетенції та кар'єрні перспективи, а також на прагненні до самовдосконалення.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МОЛОДОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ВІКУ

2.1. Організація дослідження

У ході теоретичного аналізу було встановлено, що навчальна мотивація студентів може відрізнитись залежно від віку. Молодші студенти часто демонструють інтерес до нових знань або відчувають соціальний натиск від оточуючих, тоді як студенти середнього віку можуть мати більш цілеспрямовану мотивацію, спрямовану на професійне зростання та реалізацію кар'єрних планів. Це впливає на їх навчальні підходи, зокрема на прагнення досягти успіху або отримати схвалення від викладачів та одногрупників.

Об'єкт дослідження: мотивація навчання студентів.

Предмет дослідження: особливості мотивації навчання студентів молодого (18-25 років) та середнього (26-40 років) віку.

Мета дослідження – дослідити особливості мотивації навчання студентів молодого та середнього віку.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз проблеми мотивації навчання студентів.
2. Провести діагностику особистості на мотивацію та на мотивацію до уникнення невдач до успіху студентів молодого та середнього віку.
3. Виявити мотиваційні джерела студентів молодого та середнього віку.
4. Визначити мотиви навчальної діяльності студентів молодого та середнього віку.

Для досягнення поставленої мети було сформовано вибірку з 64 студентів, які були розділені на дві рівні групи. До першої групи увійшли студенти молодого віку (18-25 років), а до другої — студенти середнього віку (26-40 років). Такий розподіл дозволив порівняти мотиваційні тенденції в обох вікових категоріях, що сприяє кращому розумінню вікових аспектів навчальної мотивації.

Дослідження проводилося серед студентів денної та заочної форм навчання, які представляли різні факультети університету. Основним критерієм включення до вибірки було навчання у закладі вищої освіти.

Гіпотеза дослідження

Припускається, що студенти молодого віку демонструватимуть внутрішню мотивацію до досягнення навчальних результатів, яка відрізнятиметься від мотиваційної сфери студентів середнього віку, які спираються на зовнішню мотивацію.

Процедура дослідження

З метою збору даних щодо мотиваційної сфери студентів були використані опитувальники, спрямовані на визначення мотивації до досягнення успіху та уникнення невдач, мотиваційні джерела та мотиви навчальної діяльності. Тестування відбувалося онлайн за допомогою Google Forms. Зібрані дані було проаналізовано з використанням статистичних методів, що дозволило оцінити відмінності між віковими групами та виявити домінуючі мотиваційні профілі для кожної з них.

2.2. Психодіагностичний інструментарій дослідження

Для оцінки мотиваційної сфери студентів у дослідженні були використані три емпіричні методики, що дозволяють виявити як загальні мотиваційні характеристики, так і специфічні мотиви навчальної діяльності.

Оскільки мета дослідження полягає в виявленні особливості мотиваційної сфери студентів молодого та середнього віку, використання різноманітних інструментів дає змогу отримати повну картину мотиваційної сфери кожної вікової групи.

Методика «Діагностики особистості на мотивацію до успіху та на мотивацію до уникнення невдач» (Т. Елерса) [14]; «Опитувальник мотиваційних джерел» (Д. Барбуто та С. Р. Сколк в обробці О. Сидоренка) [5]; «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів» (Б. Пашнєв) [13].

1. Методика «Діагностики особистості на мотивацію до успіху та на мотивацію до уникнення невдач» (Т. Елерса) призначена для діагностики мотивації особистості, зокрема мотивації досягнення успіху та уникнення невдач. Вона є однією з найбільш відомих і широко використовуваних методик для дослідження мотиваційної сфери у психології, і застосовується для визначення, в якому напрямку людина спрямовує свої зусилля в навчальній або професійній діяльності.

Методика складається 41 питання, на кожен з яких необхідно дати відповідь «так» або «ні». Вони спрямовані на виявлення ступеня вираженості мотивації досягнення успіху, а також мотивації до уникнення невдач. В основі методики лежить припущення, що мотивація до успіху та мотивація до уникнення невдач є двома основними рушійними силами в поведінці людини.

Мотивація до успіху — це орієнтація на досягнення певних результатів, яка характеризується бажанням досягти високих результатів, прагненням до самореалізації та визнання з боку оточуючих.

Мотивація до уникнення невдач — це бажання уникнути негативних наслідків, пов'язаних з провалом, таких як критика, сором або незадоволеність власними досягненнями. Вона часто характеризується страхом перед невдачею і прагненням уникати ситуацій, у яких може бути виявлена недосконалість.

Методика Т. Елерса є ефективним інструментом для дослідження мотиваційних установок студентів в різних вікових категоріях, включаючи дослідження мотивації навчальної діяльності. Вона дозволяє отримати важливі дані про те, як різні вікові групи реагують на виклики навчального процесу та як сформовані їх мотиваційні стратегії впливають на успішність у навчанні [14].

2. Методика «Опитувальник мотиваційних джерел» (Д. Барбуто та С. Р. Сколк в обробці О. Сидоренка) спрямована на виявлення різних джерел мотивації в особистості та оцінку того, які фактори сприяють активізації мотиваційної діяльності у різних сферах життя, зокрема в навчанні, професійній діяльності та соціальних взаємодіях.

Опитувальник мотиваційних джерел є одним з інструментів для дослідження мотивації особистості, який дозволяє оцінити, на яких внутрішніх або зовнішніх факторах базується мотивація респондента. В основу методики покладено припущення, що мотивація не є однотипною, а складається з різних джерел, що впливають на поведінку людини в різних ситуаціях.

Опитувальник складається з 30 питань, в кожному з яких треба позначити актуальність за такою шкалою: -2 – вкрай неправильно; -1 – неправильно; 0 – коли як; 1 – правильно; 2 – дуже правильно. Вони допомагають визначити основні мотиваційні джерела у респондента. Ці питання охоплюють різні аспекти мотивації, зокрема:

1. Мотивація досягнення — бажання досягти високих результатів у навчанні чи роботі, прагнення до самореалізації та самовдосконалення.

2. Мотивація схвалення — орієнтація на схвалення та підтримку з боку оточуючих, таких як викладачі, колеги, родина. Це може бути як бажання бути визнаним за свої досягнення, так і прагнення уникнути соціального осуду.

3. Мотивація влади та впливу — потреба контролювати ситуацію та впливати на оточуючих, приймати рішення, від яких залежить результат. Цей

тип мотивації пов'язаний з прагненням до лідерства, наданням порад та управлінськими функціями.

4. Мотивація інтересу — внутрішнє бажання досягти результатів через зацікавленість самим процесом, без зовнішніх винагород або примусів.

5. Мотивація соціальних взаємодій — бажання підтримувати стосунки, прагнення бути частиною соціальної групи, здатність адаптуватися до соціальних норм.

Опитувальник мотиваційних джерел є корисним інструментом для вивчення мотивації студентів, особливо в контексті навчальної діяльності. Він дозволяє дослідникам оцінити, що саме мотивує студентів до досягнення високих результатів у навчанні, а також як соціальні фактори (наприклад, підтримка викладачів чи одногрупників) впливають на їх мотивацію.

Цей інструмент може бути використаний для порівняння мотиваційної сфери серед різних груп студентів (наприклад, молодого та середнього віку), а також для виявлення ключових факторів, що допомагають студентам зберігати високу мотивацію під час екзаменаційних сесій або в періоди стресових навантажень [5].

3. «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів» (Б. Пашнєв) є однією з основних інструментів для дослідження мотиваційної сфери учнів в контексті їх навчальної діяльності. Ця методика дозволяє вивчити, які саме мотиви, внутрішні чи зовнішні, керують поведінкою учнів під час навчального процесу, і яким чином ці мотиви впливають на їхню успішність, поведінку та навчальну активність.

Методика Б. Пашнєва передбачає використання анкети у якій 28 парних запитань. У кожній парі студент має обрати 1 варіант, з кожної пари, яке найточніше відображає ваше бажання вчитися, таким чином мають оцінити значущість різних мотивів для себе.

Кожен мотив в анкеті позначений літерою алфавіту, що дає змогу чітко класифікувати і аналізувати їх. Нижче наведені основні мотиви, що оцінюються за допомогою цього опитувальника:

А - Мотив зовнішнього примусу, уникання покарання

Цей мотив пов'язаний із зовнішнім впливом на студента, коли він вчиться або виконує завдання через страх покарання чи негативних наслідків. Такий мотив може бути особливо сильним у середовищі, де велика увага приділяється дисципліні та зовнішньому контролю.

Б - Соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності

Мотив обов'язку і відповідальності виникає, коли студент відчуває відповідальність перед іншими людьми (наприклад, родиною, учителями, групою однолітків). Студенти з таким мотивом мають прагнення виконувати свої обов'язки не лише для себе, але й для того, щоб виконати соціальні норми або не підвести оточуючих.

В - Пізнавальний мотив

Цей мотив виникає, коли учень має інтерес до процесу пізнання, до саморозвитку та здобуття нових знань. Це внутрішня мотивація, яка зумовлює бажання дізнаватися більше, досліджувати нові теми та поглиблювати свої знання в певних областях.

Г - Мотив престижу

Мотив престижу пов'язаний із прагненням студента здобути визнання та соціальний статус через свої досягнення у навчанні. Цей мотив орієнтований на зовнішні соціальні показники, такі як високі оцінки, позитивна оцінка з боку інших людей (вчителів, однокласників, родини).

Д - Мотив матеріального добробуту

Мотив матеріального добробуту визначається прагненням студента досягти певних матеріальних вигод через навчання, наприклад, отримання стипендії, кар'єрного росту чи економічного забезпечення. Цей мотив має зовнішній характер, коли навчання розглядається як шлях до досягнення фінансової стабільності.

Е - Мотив отримання інформації

Цей мотив визначається бажанням студента отримувати корисну інформацію для подальшого використання. Він пов'язаний з прагненням до

самовдосконалення і навчання, вивчення нових матеріалів та навичок для реального застосування у житті.

Ж - Мотив досягнення успіху

Мотив досягнення успіху передбачає внутрішнє бажання досягати високих результатів у навчанні, прагнення бути кращим у своїй діяльності та досягти значних успіхів у певних сферах. Цей мотив спонукає учнів до постійного вдосконалення та пошуку способів покращити свої результати.

З - Мотив орієнтації на соціально залежну поведінку

Цей мотив визначається прагненням учня відповідати соціальним вимогам та нормам, які визначаються соціальним оточенням. Студент може орієнтуватися на бажання бути прийнятим у колективі, мати схвалення з боку друзів чи однокласників, що впливає на його мотивацію до навчання.

Результати методики дозволяють визначити, які мотиви навчальної діяльності є найбільш значущими для студентів, а також оцінити рівень домінування різних типів мотивації у кожного з них. Це може допомогти виявити, чи є студент більше орієнтований на зовнішні фактори (наприклад, престиж чи матеріальний добробут), чи його мотивація базується на внутрішніх переконаннях та інтересах.

Загалом, методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів дозволяє глибше зрозуміти психологічні особливості мотиваційної сфери учнів і визначити, які чинники можуть сприяти їх більш ефективному навчальному процесу [13].

Емпіричні методики визначають різноманітні мотиваційні чинники, що впливають на навчальну діяльність студентів. Кожна з методик дозволяє оцінити специфіку мотиваційної сфери учнів і виявити домінуючі мотиви, що сприяють або перешкоджають ефективності навчання.

Висновки до другого розділу

1. Дослідження охоплює два основні аспекти: порівняння мотиваційної сфери студентів різних вікових категорій. Була сформована вибірка з 64 студентів, розділених на дві групи за віковим принципом: молодого віку (18-25 років) та середнього віку (26-40 років). Вибірка дозволяє порівняти мотиваційні чинники, що впливають на навчання студентів кожної вікової категорії. Для збору даних були використані Google Forms, що сприяло зручному збору інформації стосовно особливостей мотиваційної сфери студентів молодого та середнього віку.

2. Психодіагностичний інструментарій, що включає методики «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» (Т. Елерса), «Опитувальник мотиваційних джерел» (Д. Барбуто та С. Р. Сколк в обробці О. Сидоренка) та «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів» (Б. Пашнєв), дозволяє комплексно оцінити мотиваційну сферу студентів молодого та середнього віку. Використання цих інструментів дає змогу не лише визначити основні мотиви, що впливають на навчальну діяльність, але й виявити різницю в мотиваційних чинниках між студентами різних вікових груп. Це дозволяє побудувати точну картину мотиваційної сфери студентів молодого та середнього віку.

РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ МОЛОДОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ВІКУ

3.1. Діагностика особистості на мотивацію до успіху та на мотивацію до уникнення невдач студентів молодого та середнього віку

Першою у дослідженні була використана методика «Діагностика особистості на мотивацію до успіху» (Т. Елерса) [14]. Цей інструмент дає змогу виявити рівень мотивації до успіху, а також схильність до уникнення невдач у респондентів. Методика базується на шкалах, які визначають, наскільки учасник дослідження налаштований на досягнення конкретних цілей або, навпаки, схильний уникати ситуацій, де можлива поразка. Опитувальник Т. Елерса дозволяє оцінити дві основні складові мотиваційної сфери: бажання досягнути успіху та уникнення невдачі.

Таблиця 3.1

Вивчення мотивації досягнення успіху у студентів молодого та
середнього віку

Рівень вираженості	Молодого віку (18-25 років)		Середнього віку (26-40 років)	
	Кількість дос.	Кількість дос. (%)	Кількість дос.	Кількість дос. (%)
Низький р.	2	6	3	9
Середній р.	12	38	7	22
Помірно високий р.	15	47	17	53
Дуже високий р.	3	9	5	16

Примітка: р. – рівень; дос. – досліджуваних.

Аналіз даних таблиці 3.1 показує відмінності у мотиваційних рівнях студентів молодого (18-25 років) і середнього (26-40 років) віку.

Серед студентів молодого віку низький рівень мотивації спостерігається у 6%, а серед студентів середнього віку — у 9%. Основна частина обох груп орієнтована на помірно високий рівень мотивації: 47% серед молодших студентів і 53% серед старших. Це свідчить про тенденцію обох груп до помірних досягнень, із невеликою перевагою серед студентів середнього віку. Середній рівень мотивації частіше трапляється серед молодших студентів – 38%, що може вказувати на їх орієнтацію на зовнішні чинники. Дуже високий рівень мотивації характерний для 16% старших студентів, що свідчить про їхню сильнішу внутрішню мотивацію та фокус на професійні цілі.

Отже, студенти середнього віку загалом демонструють вищий рівень мотивації до досягнення успіху, тоді як молодші студенти частіше мають середній рівень мотивації

Таблиця 3.2

Вивчення мотивації уникнення невдач у студентів молодого та середнього віку

Рівень вираженості	Молодого віку (18-25 років)		Середнього віку (26-40 років)	
	Кількість дос.	Кількість дос. (%)	Кількість дос.	Кількість дос. (%)
Низький р.	0	0	1	3
Середній р.	8	25	13	41
Помірно високий р.	17	53	16	50
Дуже високий р.	7	22	2	6

Примітка: р. – рівень; дос. – досліджуваних.

Аналіз даних таблиці 3.2, показує, що рівень мотивації до уникнення невдач суттєво відрізняється між студентами молодого (18-25 років) і середнього (26-40 років) віку.

У молодших студентів помірно високий рівень мотивації до уникнення невдач є найпоширенішим і становить 53%, що вказує на значний рівень обережності та бажання уникнути помилок. Водночас дуже високий рівень мотивації до уникнення невдач також має місце у 22% молодих студентів, що може свідчити про виражений страх невдачі в цій віковій групі.

Серед студентів середнього віку більшість теж демонструє помірно високий рівень уникнення невдач — 50%, проте частка з дуже високим рівнем помітно нижча, лише 6%. Середній рівень мотивації до уникнення невдач спостерігається у 41% студентів середнього віку, що свідчить про більш збалансований підхід до ризику. Низький рівень мотивації до уникнення невдач серед студентів середнього віку зустрічається у 3% і взагалі відсутній серед молодих студентів, що може вказувати на загальну більшу впевненість серед старших студентів.

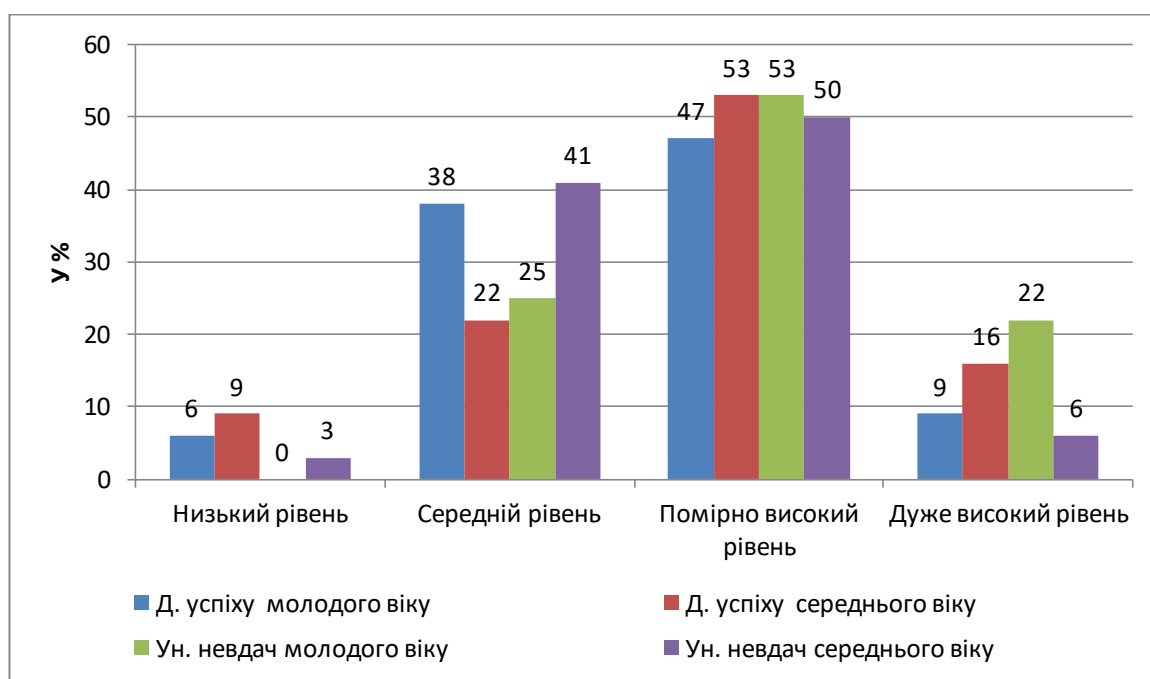

Рис. 3.1 Порівняльний аналіз результатів вивчення мотивації до досягнення успіху та уникнення невдач у студентів молодого та середнього віку

Загалом, студенти молодшого віку демонструють вищий рівень мотивації щодо уникнення невдач, тоді як старші студенти більш схильні до мотивації до досягнення успіху.

Таким чином, результати методики показують, що мотиваційні пріоритети суттєво різняться залежно від вікової групи студентів. Студенти молодшого віку загалом виявляють сильнішу орієнтацію на уникнення невдач, що відображає їхню підвищену обережність і прагнення уникнути помилок. Студенти середнього віку, навпаки, демонструють більшу мотивацію до досягнення успіху, оскільки вони часто мають чітко визначені цілі, пов'язані з професійним зростанням, прагненням змінити або покращити кар'єру, а також підвищити свій соціальний статус чи рівень життя.

3.2. Виявлення мотиваційних джерел студентів молодого та середнього віку

Наступним важливим етапом дослідження стало використання «Опитувальника мотиваційних джерел» (Д. Барбуто та С. Р. Сколк в обробці О. Сидоренка) [5]. Цей інструмент дозволяє глибше зрозуміти джерела, що визначають мотиваційні установки студентів, розкриваючи як внутрішні, так і зовнішні мотиви, які спонукають їх до навчальної діяльності.

Опитувальник допомагає визначити переважні мотиваційні джерела, що охоплюють внутрішні мотиви (наприклад, прагнення до самореалізації, професійного розвитку, інтересу до предмету) та зовнішні (наприклад, вплив оточуючих, соціальний тиск або матеріальні винагороди). Таким чином, цей етап дослідження сприяє кращому розумінню того, як різні вікові групи студентів орієнтуються на ті чи інші мотиваційні фактори та як це впливає на їхнє ставлення до навчання.

Таблиця 3.3

Вивчення мотиваційних джерел у студентів молодого та середнього віку

	I	II	III	IV	V
Студенти молодого віку	7	4	11	4	6
Студенти молодого віку (%)	22	13	33	13	19
Студенти середнього віку	8	7	3	9	5
Студенти середнього віку (%)	25	22	9	28	16

Примітка: I - Мотивація досягнення; II - Мотивація схвалення; III - Мотивація влади та впливу; IV – Мотивація інтересу; V - Мотивація соціальних взаємодій.

Проаналізувавши дані таблиці 3.3, можна помітити виразні відмінності в мотиваційних джерелах студентів різного віку. Серед студентів молодого віку домінує зовнішня мотивація, спрямована на схвалення іншими, яку отримали 33% студентів, як домінуючу. Це вказує на те, що більшість молодших студентів орієнтовані на прийняття та підтвердження їхніх здібностей з боку референтної групи або оточення, що є характерною особливістю раннього віку, коли соціальне схвалення відіграє важливу роль.

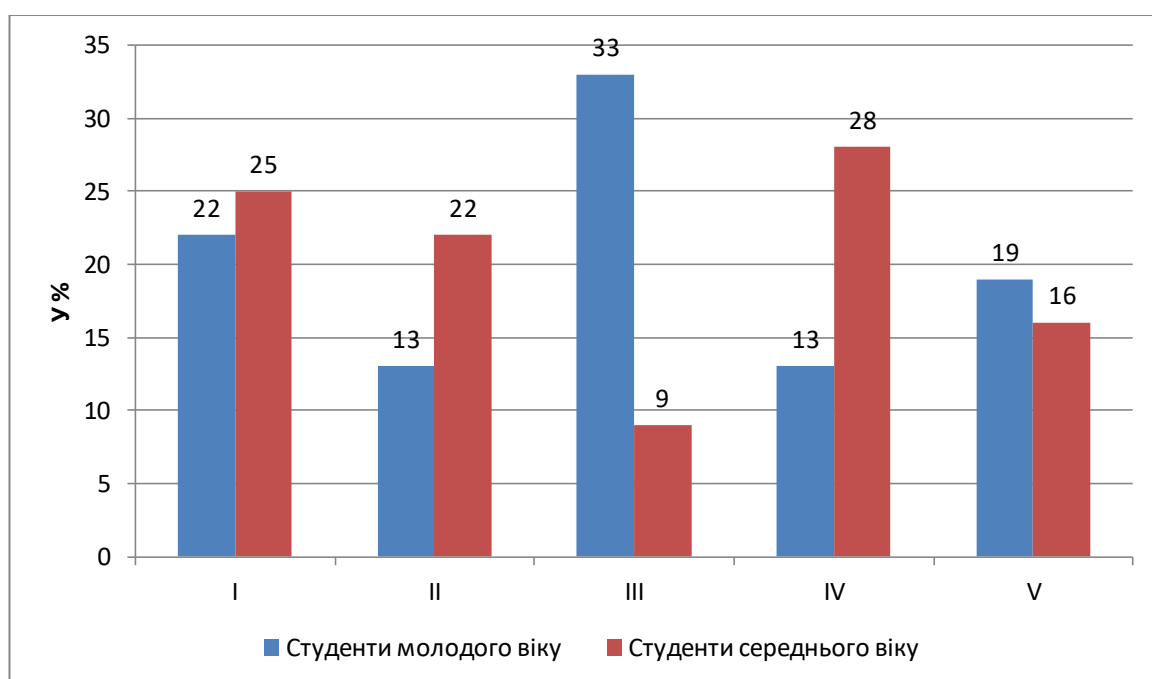

Рис. 3.2 Порівняльний аналіз результатів вивчення мотиваційних джерел у студентів молодого та середнього віку

На другому місці за важливістю у цієї вікової групи виступає мотивація досягнення (22%), що свідчить про бажання досягати високих результатів і самореалізації. Значущим є також прагнення до соціальних взаємодій, яке становить 19% і підкреслює важливість комунікації та побудови стосунків для молоді. Натомість мотивація інтересу та схвалення мають порівняно нижчі показники (13%), що може свідчити про меншу орієнтованість на змістовність навчання чи зовнішню оцінку.

У студентів середнього віку найвищий відсоток належить мотивації інтересу (28%), що відображає їхню зосередженість на змістовності навчального процесу та інтерес до навчання як самоцілі. Мотивація досягнення, яка займає друге місце (25%), вказує на прагнення до професійного розвитку та досягнення поставлених цілей. Значною є також мотивація схвалення (22%), яка відображає бажання отримати визнання та позитивну оцінку з боку викладачів або однолітків. Мотивація соціальних взаємодій (16%) і влади та впливу (9%) мають менше значення, що свідчить про переважання індивідуальних інтересів над прагненням соціального впливу чи активної взаємодії.

Отже, аналіз мотиваційних джерел студентів молодого і середнього віку виявив відмінності в їхніх пріоритетах. Молодші студенти більше орієнтовані на зовнішнє схвалення, що вказує на важливість соціального прийняття. Вони також отримують задоволення від самого процесу навчання та прагнуть узгоджувати власні цінності з освітніми цілями. Студенти середнього віку, навпаки, демонструють сильну внутрішню мотивацію до самовдосконалення, що свідчить про їхнє прагнення до професійного зростання. Для них також значущі матеріальна винагорода та задоволення від діяльності, що підкреслює їхню орієнтацію на практичну користь і стабільність.

3.3. Визначення мотивів навчальної діяльності студентів молодого та середнього віку

Наступним етапом дослідження було використання «Методики вивчення мотивів навчальної діяльності учнів» (Б. Пашнєв) [13], що дозволило глибше дослідити основні фактори, які впливають на мотивацію студентів до навчання. Ця методика спрямована на виявлення різних типів навчальних мотивів, таких як пізнавальні, соціальні та практичні, а також на визначення ступеня їх впливу на навчальну діяльність.

Таблиця 3.4

Вивчення мотивів навчальної діяльності студентів молодого та середнього віку

	А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З
Студенти молодого віку	6	8	3	1	2	3	3	6
Студенти молодого віку (%)	19	26	9	3	6	9	9	19
Студенти середнього віку	0	1	5	4	7	6	7	2
Студенти середнього віку (%)	0	3	15	13	22	19	22	6

Примітка: А - Мотив зовнішнього примусу; Б - Соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності; В - Пізнавальний мотив; Г - Мотив престижу; Д - Мотив матеріального добробуту; Е - Мотив отримання інформації; Ж - Мотив досягнення успіху; З - Мотив орієнтації на соціально залежну поведінку.

За даними таблиці 3.4 представлено результати аналізу мотивів навчальної діяльності студентів за методикою Б. Пашнєва, що дозволяє оцінити різні аспекти мотиваційної сфери респондентів. Згідно з отриманими даними, було виявлено певні відмінності у домінуючих мотивах серед студентів молодого та середнього віку.

Аналіз даних дозволяє виявити певні відмінності в мотиваційних пріоритетах студентів молодого та середнього віку щодо навчальної діяльності. Серед студентів молодого віку найвищий відсоток припадає на

соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності (26%) та мотиви зовнішнього примусу і орієнтації на соціально залежну поведінку (19%). Це вказує на їхню схильність до навчання під впливом зовнішніх обставин або суспільних очікувань, а також на залежність від соціального контексту. Водночас пізнавальний мотив і мотив матеріального добробуту мають відносно низькі показники (9% і 6% відповідно), що може свідчити про менш виражений інтерес до змістовного опанування знань чи прагнення до економічної вигоди. Мотив престижу є найменш значущим (3%), вказуючи на низьку орієнтацію молодших студентів на здобуття статусу через навчання.

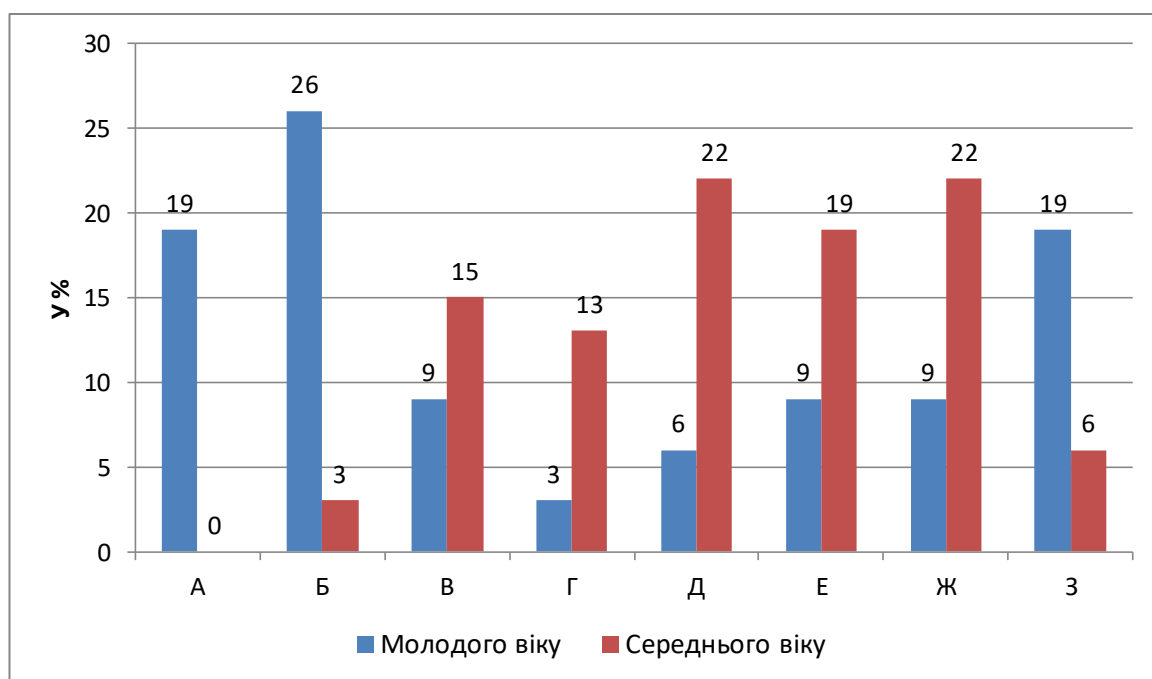

Рис. 3.3 Порівняльний аналіз результатів вивчення мотивів навчальної діяльності студентів молодого та середнього віку

Натомість студенти середнього віку демонструють іншу структуру мотивації. Найважливішими для них є мотиви матеріального добробуту та досягнення успіху (22%), що підкреслює прагнення до практичної користі від навчання та націленість на особисті досягнення. Також значущими є мотив отримання інформації (19%) та пізнавальний мотив (15%), які вказують на більший інтерес до змістовного опанування навчального матеріалу. Мотив

престижу займає 13%, що свідчить про певну роль статусу у навчальній діяльності. Соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності є малозначущим (3%), а мотив зовнішнього примусу у цій групі взагалі відсутній, що вказує на автономність і незалежність середніх вікових студентів у мотиваційній сфері.

Отже, результати дослідження мотивів навчальної діяльності виявили суттєві вікові відмінності у мотиваційній структурі студентів молодого та середнього віку. Студенти молодшої вікової групи (18-25 років) здебільшого орієнтовані на зовнішні мотиви, зокрема уникнення покарання та обов'язковість, що вказує на значну роль очікувань з боку соціуму. Натомість студенти середнього віку (26-40 років) демонструють виразну орієнтацію на внутрішні мотиви, такі як матеріальний добробут, прагнення до успіху та інтерес до нових знань, що підкреслює їхню схильність до саморозвитку і професійного зростання. Ці відмінності вказують на різні пріоритети студентів залежно від вікової групи, де молодші орієнтуються на соціальне схвалення, а старші — на особистісне та кар'єрне вдосконалення.

3.4. Виявлення взаємозв'язку між показниками мотивації навчання студентів молодого та середнього віку

Наступним кроком у нашому дослідженні є проведення кореляційного аналізу отриманих даних. Цей метод дозволяє оцінити ступінь та характер взаємозв'язку між різними мотиваційними чинниками студентів молодого та середнього віку. Кореляційний аналіз Пірсона допоможе визначити, які саме фактори навчальної мотивації мають тісні зв'язки між собою, а також як вони взаємопов'язані в рамках різних вікових груп. Це дозволить більш глибоко зрозуміти особливості мотиваційної сфери студентів і виявити ключові чинники, які сприяють їхній навчальній активності.

Першим етапом кореляційного аналізу буде розгляд результатів за методикою «Діагностики особистості на мотивацію до успіху та на мотивацію до уникнення невдач» (Т. Елерса). Ця методика дозволяє виявити різні аспекти мотивації студентів, зокрема прагнення досягти успіху та схильність уникати невдач. За допомогою кореляційного аналізу ми зможемо оцінити, як ці дві мотиваційні установки взаємопов'язані між собою, а також як вони взаємодіють з іншими мотиваційними чинниками у кожній віковій групі.

Таблиця 3.5

Результати кореляційного аналізу мотивації до досягнення успіху та до уникнення невдач у студентів молодого та середнього віку

	Мотивація до досягнення успіху (М. в.)	Мотивація до уникнення невдач (М. в.)	Мотивація до досягнення успіху (С. в.)	Мотивація до уникнення невдач (С. в.)
Мотивація до досягнення успіху (М. в.)	1	,657**	,754**	,867**
Мотивація до уникнення невдач (М. в.)	,657**	1	,796**	,594**
Мотивація до досягнення успіху (С. в.)	,754**	,796**	1	,701**
Мотивація до уникнення невдач (С. в.)	,867**	,594**	,701**	1

Примітка: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$; М. в. – Молодого віку; С. в. – Середнього віку.

Аналізуючи дані таблиці 3.5, можемо зазначити, результати кореляційного аналізу мотивації до досягнення успіху та до уникнення невдач у студентів молодого та середнього віку свідчать про значущі зв'язки між цими показниками, які демонструють як внутрішньогрупові, так і міжгрупові особливості.

У студентів молодого віку спостерігається сильний позитивний зв'язок між мотивацією до досягнення успіху та мотивацією до уникнення невдач, що підтверджується коефіцієнтом кореляції ($r=0,657$ при $p \leq 0,01$). Цей результат свідчить про те, що прагнення досягти успіху в даній віковій групі часто пов'язане із намаганнями уникнути невдач. У студентів середнього віку аналогічний зв'язок між мотивацією до досягнення успіху та уникнення невдач є також сильним, але дещо менш вираженим ($r=0,701$, при $p \leq 0,01$). Це свідчить про те, що в даній віковій групі мотивація досягати успіху менш залежить від страху невдач. Такі результати можуть бути пояснені більшою життєвим досвідом і зрілістю студентів середнього віку, які вже мають сформовані уявлення про свої можливості й орієнтуються більше на власні цілі, аніж на уникнення негативних результатів.

Між студентами різних вікових груп також простежуються значущі кореляційні зв'язки. Зокрема, кореляція між мотивацією до досягнення успіху у студентів молодого віку та середнього віку становить ($r=0,754$ при $p \leq 0,01$). Це означає, що орієнтація на досягнення успіху є спільною рисою для обох вікових груп, незалежно від вікових особливостей. Така подібність може свідчити про те, що успіх як мотиваційна категорія має універсальний характер, хоча способи його досягнення можуть відрізнятися залежно від життєвого досвіду.

Отже, можна зробити висновок, що мотивація до досягнення успіху є важливим фактором для студентів обох вікових груп, хоча її взаємозв'язок із мотивацією уникнення невдач змінюється залежно від віку. У студентів молодого віку ці мотиви тісніше пов'язані, тоді як у студентів середнього

віку спостерігається тенденція до більшої незалежності мотиваційних джерел.

Наступним важливим етапом є проведення кореляційного аналізу результатів за методикою «Опитувальник мотиваційних джерел» (Д. Барбуто та С. Р. Сколк в обробці О. Сидоренка) [5]. Цей інструмент дозволяє виявити основні джерела мотивації студентів, включаючи внутрішні та зовнішні мотиви. Проведення кореляційного аналізу за цією методикою дозволить визначити взаємозв'язок між різними мотиваційними джерелами у студентів різних вікових груп.

Таблиця 3.6

Результати кореляційного аналізу мотиваційних джерел у студентів молодого та середнього віку

	M1	M2	M3	M4	M5	C1	C2	C3	C4	C5
M1	1	0,166	0,087	- 0,060	0,168	0,331	- 0,118	- 0,107	- 0,157	0,180
M2	0,166	1	- 0,246	- 0,193	0,192	0,026	- 0,012	0,132	0,028	- 0,002
M3	0,087	- 0,246	1	0,249	0,025	0,065	- 0,062	- 0,161	0,061	0,062
M4	- 0,060	- 0,193	0,249	1	0,196	- 0,033	0,301	- 0,259	- 0,128	0,267
M5	0,168	0,192	0,025	0,196	1	0,330	0,167	,427*	0,247	- 0,070
C1	0,331	0,026	0,065	- 0,033	0,330	1	0,097	0,053	- 0,217	0,241

C2	- 0,118	- 0,012	- 0,062	0,301	0,167	0,097	1	0,081	0,017	0,134
C3	- 0,107	0,132	- 0,161	- 0,259	,427*	0,053	0,081	1	0,216	- 0,123
C4	- 0,157	0,028	0,061	- 0,128	0,247	- 0,217	0,017	0,216	1	- 0,176
C5	0,180	- 0,002	0,062	0,267	- 0,070	0,241	0,134	- 0,123	- 0,176	1

Примітка: * $p \leq 0,05$; M1 - Мотивація досягнення студентів молодого віку; M2- Мотивація схвалення студентів молодого віку; M3 - Мотивація влади та впливу студентів молодого віку; M4 – Мотивація інтересу студентів молодого віку; M5 - Мотивація соціальних взаємодій студентів молодого віку; C1 - Мотивація досягнення студентів середнього віку; C2- Мотивація схвалення студентів середнього віку; C3 - Мотивація влади та впливу студентів середнього віку; C4 – Мотивація інтересу студентів середнього віку; C5 - Мотивація соціальних взаємодій студентів середнього віку.

Аналізуючи дані таблиці 3.6, можна зазначити, що результати кореляційного аналізу мотиваційних джерел у студентів молодого та середнього віку свідчать про наявність низки значущих взаємозв'язків між окремими показниками, які демонструють специфіку мотиваційного профілю в обох вікових групах.

Серед студентів молодого віку спостерігається сильний позитивний зв'язок між мотивацією соціальних взаємодій (M5) та мотивацією влади та впливу (M3), що підтверджується коефіцієнтом кореляції ($r=0,427$ при $p \leq 0,05$). Це свідчить про те, що студенти цієї вікової групи часто знаходяться під впливом інших, орієнтуючись на міжособистісні взаємодії. Така тенденція може пояснюватися тим, що в молодому віці соціальне визнання є важливим мотиватором, що посилює прагнення до лідерства та впливу.

Серед студентів середнього віку також виявлено сильний позитивний зв'язок між мотивацією соціальних взаємодій (C5) та мотивацією досягнення (C1), що підтверджується ($r=0,241$ при $p \leq 0,05$). Це вказує на те, що прагнення

досягти результатів у цій групі пов'язане з активною участю у соціальних процесах. Можливо, це зумовлено їхньою потребою у соціальній підтримці або інтеграції у професійне середовище.

Цікавим є також зв'язок між мотивацією соціальних взаємодій (M5) у студентів молодого віку та мотивацією інтересу (C4) у студентів середнього віку, де коефіцієнт кореляції становить ($r=0,247$ при $p\leq 0,05$). Такий результат може свідчити про те, що соціальні аспекти в молодшій групі резонують із більш інтелектуально орієнтованими мотивами старшої групи. Цей зв'язок, відображає загальну тенденцію до інтеграції соціального і когнітивного у мотиваційній структурі студентів.

Отже, можна зазначити, що мотиваційні джерела у студентів молодого та середнього віку демонструють як подібності, так і відмінності. У молодших студентів соціальні взаємодії тісніше пов'язані з владою та впливом, тоді як у старшій групі вони більше корелюють із мотивацією досягнення. Ці результати підкреслюють необхідність врахування вікових особливостей мотивації під час організації освітнього процесу.

Наступним важливим етапом є проведення кореляційного аналізу за методикою «Методики вивчення мотивів навчальної діяльності учнів» (Б. Пашнєв) [13]. Цей аналіз допоможе визначити взаємозв'язок між різними мотивами навчальної діяльності, що дозволить краще зрозуміти структуру та особливості мотиваційних пріоритетів студентів різного віку. Результати кореляційного аналізу за цією методикою сприятимуть більш глибокому розумінню впливу окремих мотивів на навчальну активність та цінності студентів.

Результати кореляційного аналізу методики вивчення мотивів навчальної діяльності учнів у студентів молодого та середнього віку представлені в Додатку А, аналізуючи дані, слід зазначити, що виявлено кілька значущих кореляцій, що дають змогу зрозуміти, як змішуються та взаємодіють різні мотиваційні фактори в обох вікових групах.

В першу чергу, існує зворотній зв'язок між мотивами зовнішнього примусу, уникання покарання у студентів молодого віку та соціально орієнтованим мотивом обов'язку й відповідальності у студентів середнього віку ($r = -0,498$, при $p \leq 0,01$), це вказує що між цими двома мотиваційними чинниками в обох вікових групах. Також спостерігається значний зворотній зв'язок між мотивом престижу у молодих студентів і мотивом орієнтації на соціально залежну поведінку у середньому віці ($r = -0,536$, при $p \leq 0,01$), що вказує на те, що ці мотиви взаємно виключають один одного. Інші кореляції між мотивами пізнавального типу також показують певні взаємозв'язки, хоча їхній рівень не настільки високий: наприклад, між пізнавальними мотивами молодих та середніх студентів ($r = -0,328$, при $p \leq 0,05$) спостерігається позитивна, але не дуже сильна кореляція.

Досить важливою є кореляція між мотивом досягнення успіху в обох вікових групах ($r = 0,376$, при $p \leq 0,05$), що свідчить про певну єдність у прагненні досягти успіху, характерного як для молодих, так і для студентів середнього віку. Також було виявлено прямий зв'язок між мотивами матеріального добробуту в обох вікових групах ($r = 0,477$, при $p \leq 0,01$), що вказує на важливість цього мотиву як для молодших, так і для старших студентів.

Отже, результати кореляційного аналізу вказують на те, що деякі мотиви, такі як матеріальний добробут і досягнення успіху, мають значущі позитивні кореляції між віковими групами, в той час як інші мотиви, зокрема ті, що пов'язані з соціально орієнтованою поведінкою та престижем, мають зворотні кореляції, що свідчить про різні аспекти мотиваційних орієнтацій у студентів молодого та середнього віку.

Наступним важливим аналіз даних за методом Стьюдента для незалежних вибірок. Цей метод дозволяє порівняти середні значення двох груп (молодого та середнього віку) і визначити, чи є статистично значущі відмінності між ними за певними мотиваційними аспектами. За допомогою метода Стьюдента для незалежних вибірок ми зможемо оцінити, чи існують

суттєві відмінності у особливості мотиваційної сфери студентів молодого та середнього віку.

Таблиця 3.7

Виявлення статистичних відмінностей мотивації досягнення успіху та уникнення невдач у студентів молодого та середнього віку

	t
Мотивація до досягнення успіху	-0,437
Мотивація до уникнення невдач	1,99*

Примітка: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$.

У таблиці 3.7 представлені результати порівняння мотивації досягнення успіху та мотивації до уникнення невдач за допомогою t-критерію Стьюдента для незалежних вибірок. Статистичний аналіз не виявив значущих статистичних відмінностей за показниками «мотивації досягнення успіху». Це свідчить про те, що у студентів молодого та середнього віку мотивація до досягнення успіху є схожою, без істотних відмінностей. Це свідчить про те, що обидві групи прагнуть досягати поставлених цілей з приблизно однаковою інтенсивністю.

Водночас, для мотивації до уникнення невдач виявлено статистично значущі відмінності ($t=1,99$, при $p \leq 0,05$). Це означає, що мотивація до уникнення невдач є більш вираженою, це може свідчити про те, що студенти молодого віку схильні до мотивації уникнення невдач більшою мірою, порівняно з їхніми колегами середнього віку. Така тенденція може бути пов'язана з більш високими рівнями невизначеності та стресу, що виникають у молодих людей у процесі адаптації до нових соціальних та академічних вимог. Це також може вказувати на те, що молоді студенти можуть мати більшу потребу у захисті своєї самооцінки та уникненні негативних наслідків у випадку невдачі.

Таким чином, результати аналізу підтверджують, що мотивація до досягнення успіху не має значущих різниць між порівнюваними групами,

тоді як мотивація до уникнення невдач виявляє статистично значущі відмінності, що може вказувати на різні мотиваційні орієнтації в залежності від групи досліджуваних.

Наступним етапом було дослідження було вивчення мотиваційних джерел у студентів молодого та середнього віку за допомогою методу Стьюдента для незалежних вибірок. Цей метод дозволяє оцінити, чи існують статистично значущі відмінності між двома групами за рівнем мотиваційних джерел, що може вказувати на специфічні риси та джерела мотивації, характерні для кожної вікової категорії студентів.

Таблиця 3.8

Виявлення статистичних відмінностей мотиваційних джерел у студентів молодого та середнього віку

	Мотивація досягнення	Мотивація схвалення	Мотивація влади та впливу	Мотивація інтересу	Мотивація соціальних взаємодій
t	1,838*	-1,059*	0,311*	-0,902	1,239*

Примітка: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$.

За даними таблиці 3.8, виявлено статистичні відмінності у мотиваційних джерелах студентів молодого та середнього віку. Для мотивації досягнення ($t = 1,838$, при $p \leq 0,05$) спостерігається помірна відмінність між студентами молодшого та середнього віку. Це вказує на те, що існують певні вікові особливості щодо прагнення досягати успіхів, однак ця відмінність не є сильно вираженою. Мотивація схвалення ($t = -1,059$, при $p \leq 0,05$), мотивація інтересу ($t = -0,902$, при $p \leq 0,05$) та мотивація соціальних взаємодій ($t = 1,239$, при $p \leq 0,05$) демонструють слабкі рівні відмінностей між групами, що свідчить про схожу важливість цих джерел мотивації для студентів незалежно від віку.

Щодо мотивації влади та впливу ($t = 0,311$, при $p \leq 0,05$), цей показник підтверджує практично ідентичні оцінки в обох групах. Таким чином, можна зробити висновок, що цей тип мотивації не залежить від віку.

Отже, різниця у віці студентів не має істотного впливу на їхні мотиваційні пріоритети. Це може свідчити про наявність спільних цінностей або цілей серед молоді та студентів середнього віку.

Наступним кроком у дослідженні є аналіз мотивів навчальної діяльності студентів молодого та середнього віку за допомогою методу Стюдента для незалежних вибірок. Цей статистичний метод дозволяє порівняти дві групи респондентів і виявити можливі відмінності у мотиваційних характеристиках. Метою цього етапу є визначити, чи існують статистично значущі різниці в мотиваційних пріоритетах студентів різного віку та оцінити вплив віку на їхні навчальні мотиви.

Таблиця 3.9

Виявлення статистичних відмінностей мотивів навчальної діяльності учнів у студентів молодого та середнього віку

	А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З
t	0,558	1,408*	-0,209	-0,357	-1,409*	-1,604*	-1,625*	2,321*

Примітка: * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$. А - Мотив зовнішнього примусу; Б - Соціально орієнтований мотив обов'язку й відповідальності; В - Пізнавальний мотив; Г - Мотив престижу; Д - Мотив матеріального добробуту; Е - Мотив отримання інформації; Ж - Мотив досягнення успіху; З - Мотив орієнтації на соціально залежну поведінку.

Таблиця 3.9 демонструє статистичні відмінності між студентами молодого та середнього віку за різними мотиваційними аспектами. Мотив зовнішнього примусу ($t = 0,558$, при $p \leq 0,05$) свідчить про подібність студентів молодого та середнього віку у впливі зовнішніх факторів примусу на їхню навчальну діяльність. Що стосується соціально орієнтованого мотиву обов'язку й відповідальності ($t = 1,408$, при $p \leq 0,05$), то це значення свідчить про помірну відмінність, при цьому студенти середнього віку мають більш

виражену мотивацію виконувати свої обов'язки та відповідати за свої дії в контексті соціальних норм.

Натомість для мотивації матеріального добробуту ($t = -1,409$ при $p \leq 0,05$) та мотивації отримання інформації ($t = -1,604$ при $p \leq 0,05$) спостерігається негативне значення t , що вказує на більш виражену потребу в матеріальних та інформаційних аспектах у студентів середнього віку. Це може бути обумовлено більш практичною орієнтацією студентів старшого віку, які шукають більш конкретні вигоди від навчання.

Мотивація досягнення успіху ($t = -1,625$ при $p \leq 0,05$), також має негативне значення t , що вказує на знижену мотивацію досягати успіху серед студентів середнього віку порівняно з молодшими студентами. Можливо, це свідчить про те, що для старших студентів успіх більше пов'язаний з іншими аспектами, такими як особистісний розвиток чи завершення освіти, а не прагнення до високих результатів.

Нарешті, для мотивації орієнтації на соціально залежну поведінку ($t = 2,321$ при $p \leq 0,05$) спостерігається позитивне значення t , що вказує на те, що студенти середнього віку мають більш виражену орієнтацію на соціальні взаємодії та залежність від соціального оточення. Це може бути пов'язано з тим, що старші студенти мають більший досвід у соціальних зв'язках і в більшій мірі орієнтуються на групові стандарти та підтримку.

Отже, можна зробити висновок, що між студентами молодого та середнього віку існують певні відмінності в мотиваційних джерелах, при цьому студенти середнього віку мають більшу орієнтацію на соціальні й матеріальні аспекти, тоді як молодші студенти більше мотивовані досягненням успіху та престижу. Однак у деяких аспектах, таких як пізнавальний мотив чи мотив престижу, ці групи не демонструють значних відмінностей, що вказує на подібність у мотиваціях, пов'язаних з навчальними цілями.

Висновки до третього розділу

1. Мотиваційні пріоритети студентів молодого та середнього віку відрізняються у напрямку досягнення успіху та уникнення невдач. Студенти молодшого віку демонструють помітно вищий рівень мотивації до уникнення невдач. Це може бути пов'язано з меншою впевненістю в собі та бажанням відповідати зовнішнім очікуванням, уникаючи негативних оцінок або можливих помилок. Студенти середнього віку, навпаки, проявляють більшу орієнтацію на досягнення успіху, що відображає їхню впевненість та фокус на особистісному і професійному розвитку. Їх мотиваційні установки спрямовані на досягнення конкретних результатів та успішну реалізацію поставлених цілей.

2. Були досліджені мотиваційні джерела студентів молодого та середнього віку, що дало змогу виявити відмінності у пріоритетах і мотиваційних установках обох груп. Для студентів молодого віку більш характерною є зовнішня мотивація, орієнтована на схвалення іншими, що свідчить про їхнє прагнення до соціального підтвердження та прийняття у групі. Цей факт відображає особливості молодого віку, коли важливу роль відіграють відгуки та підтримка з боку оточуючих. Натомість студенти середнього віку мають виражену внутрішню мотивацію, зокрема, на самовдосконалення та самореалізацію. Вони, прагнуть відповідати власним високим стандартам, підвищувати професійну компетентність та досягати особистісного розвитку.

3. Мотиваційні стратегії студентів молодого та середнього віку відрізняються як за типом мотивації, так і за спрямованістю. Студенти молодшого віку демонструють схильність до зовнішньої мотивації, обумовленої впливом соціальних факторів та необхідністю уникнення покарання. Студенти середнього віку, навпаки, орієнтовані на внутрішні

мотиваційні стратегії, що пов'язані з їхнім професійним розвитком та матеріальними перспективами. Їх навчальна діяльність мотивована прагненням до саморозвитку, досягнення успіху та підвищення кваліфікації, що свідчить про зрілість у підході до навчання. Така різниця у мотиваційних стратегіях обумовлює особливості навчальної діяльності студентів різних вікових категорій.

4. Результати дослідження виявили особливості мотиваційної сфери студентів молодого та середнього віку. Молодші студенти демонструють тісний зв'язок між прагненням досягти успіху та уникнути невдач, орієнтуючись на престиж і лідерство через соціальну активність. Натомість старші студенти більше мотивовані матеріальним добробутом, соціальною підтримкою та професійною інтеграцією, що обумовлено їхнім життєвим досвідом. Спільними для обох груп є важливість мотивації досягнення успіху та соціальних взаємодій. Кореляційний аналіз виявив зв'язок між соціальними мотивами та пізнавальною активністю, а статистичний аналіз виявив значущі відмінності лише в мотивації уникнення невдач. Ці результати підкреслюють необхідність врахування вікових особливостей у навчанні.

ВИСНОВКИ

1. Мотивація до навчання є ключовим чинником, що впливає на успішність студентів та їхній особистісний розвиток. Вона формується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, які визначають активність і цілеспрямованість навчальної діяльності. Важливим є баланс між внутрішньою мотивацією, яка сприяє глибокому засвоєнню знань і розвитку інтересу, та зовнішньою, що може забезпечити короткострокову активність, але іноді призводить до поверхневого підходу або вигорання. У нашій роботі ми спираємося на теорію Джеффа Вотерса та Нарелл Лемон, яка підкреслює вікові відмінності у мотивації студентів. Молодші студенти здебільшого мають внутрішню мотивацію, орієнтовану на пізнавальні потреби та задоволення від навчання. У зрілих студентів переважає зовнішня мотивація, пов'язана з прагненням змінити професійну сферу, підвищити фінансову стабільність чи соціальний статус.

2. Дослідження мотивації досягнення успіху та уникнення невдач у студентів молодого та середнього віку виявило вікові відмінності в мотиваційній сфері. Студенти молодого віку частіше демонструють середній рівень мотивації досягнення успіху та значний страх перед невдачами, що свідчить про їхню орієнтацію на соціальне схвалення та чутливість до зовнішніх оцінок. Натомість студенти середнього віку частіше мають високий рівень мотивації до успіху, поєднаний із більш збалансованим ставленням до ризиків. Кореляційний аналіз показав, що у молодших студентів існує тісний зв'язок між мотивацією досягнення успіху та уникнення невдач, тоді як у старших студентів цей зв'язок менш виражений, що підтверджує їхню більшу впевненість і незалежність у мотиваційних установках. Виявлено також міжгрупові кореляції, зокрема спільність

орієнтації на досягнення успіху, що свідчить про універсальність цього мотиву для обох груп.

3. Аналіз мотиваційних джерел студентів молодого та середнього віку виявив як спільні риси, так і суттєві відмінності між цими групами. Молодші студенти переважно орієнтуються на мотиваційні джерела, пов'язані з соціальним визнанням, престижем та особистісною реалізацією. Вони цінують можливість самоствердитися через академічні досягнення та отримати схвалення з боку викладачів і однолітків. Старші студенти демонструють інші пріоритети: їх мотиваційні джерела частіше базуються на прагненні до професійного зростання, удосконалення навичок і досягнення кар'єрних цілей. Вони більше зосереджені на практичному застосуванні знань і можливостях, які навчання може відкрити в професійній сфері. Обидві групи об'єднує висока важливість інтересу до навчального процесу як джерела мотивації, що підкреслює універсальність цього аспекту для студентів різного віку. Однак, молодші студенти частіше мотивуються процесом навчання як самодостатньою цінністю, тоді як для старших – цей інтерес є засобом досягнення чітких цілей.

4. У результаті дослідження мотивації навчальної діяльності студентів молодого та середнього віку виявлено як спільні риси, так і суттєві відмінності. Студенти молодшого віку більше орієнтовані на зовнішні мотиви, такі як: матеріальний добробут і престиж, тоді як студенти середнього віку виявляють більшу орієнтацію на соціальну відповідальність та досягнення особистісного розвитку. Кореляційний аналіз показав, що між мотивацією досягнення успіху та матеріальним добробутом існують позитивні зв'язки, що є спільними для обох груп. Однак, для деяких мотивів спостерігаються зворотні кореляції, зокрема між мотивами престижу і соціально залежної поведінки, що вказує на різні пріоритети у мотиваційних орієнтаціях студентів різного віку. Статистичний аналіз виявив відмінності у мотивації досягнення успіху та матеріального добробуту між групами, що свідчить про вікові особливості в мотивації навчання.

Отже, гіпотеза, що студенти молодого віку мають більшу внутрішню мотивацію в навчанні, а студенти середнього віку — зовнішню підтвердилася лише частково. Дослідження показало, що студенти середнього віку більш орієнтовані на зовнішні мотиви, такі як: професійне зростання, кар'єрні цілі та практичне застосування знань, що свідчить про більш виражену зовнішню мотивацію у їхній навчальній діяльності. Проте студенти молодшого віку також більше орієнтуються на зовнішні мотиви, такі як: матеріальний добробут, престиж, а також соціальне схвалення. Це свідчить про більш виражену залежність від зовнішніх факторів у їхній мотиваційній сфері. Таким чином, хоча у студентів молодшого віку спостерігається певна внутрішня мотивація, пов'язана з інтересом до навчання як самодостатньою цінністю, загалом обидві вікові групи виявляють більш виражену орієнтацію на зовнішні мотиви, що підкреслює важливість соціальних і матеріальних чинників у їхній мотиваційній структурі.

Перспективи подальших досліджень: у майбутньому наші дослідження даної проблеми, ймовірно, будуть спрямовані на вивчення особливостей мотиваційної сфери студентів, які навчаються в онлайн-форматі, та тих, хто відвідує університет традиційним способом. Це дозволить виявити відмінності у рівні внутрішньої та зовнішньої мотивації в залежності від формату навчання, а також розглянути, які фактори найбільше впливають на успішність навчання в кожному з форматів. Таке порівняння допоможе зрозуміти, чи є специфічні переваги чи виклики у мотивації студентів в умовах онлайн-освіти порівняно з традиційними аудиторними заняттями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюшина М., Саркісова О. Сучасні освітні технології у теорії та практиці підготовки здобувачів вищої освіти до викладацької діяльності. *Proceedings of the national aviation university. series: pedagogy, psychology*. 2022. № 20. С. 9–19.
2. Бровченко І. В. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів різного віку. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*, 2017. С. 47-53.
3. Гребенюк О. В. Психологічні чинники мотивації студентів до навчання. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*, 2018. С. 56-61.
4. Демченко О.Г. Мотиваційні особливості навчальної діяльності студентів в умовах дистанційної освіти. *Психологічні перспективи*. 2020. С. 78-83.
5. Діагностичні матеріали. «Опитувальник мотиваційних джерел» (Д. Барбуто та С. Р. Сколк в обробці О. Сидоренка) URL: https://nvk3p.blogspot.com/p/blog-page_18.html (дата звернення: 06.06.2024).
6. Друховець Н.Г., Формування мотивації навчальної діяльності учнів як засобу підвищення якості знань. URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-motivaci-navchalno-diyalnosti-uchniv-yak-zasobu-pidvischennya-yakosti-znan-67160.html> (дата звернення: 12.06.2024).
7. Зайцева Л. В. Мотивація навчальної діяльності студентів: віковий аспект. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 2019. С. 103-109.
8. Крайник Л. Мотивація як ключовий фактор успіху студентів у вивченні англійської мови професійного спрямування. *Молодь і ринок*. 2019.

№ 4. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.168663> (дата звернення: 16.06.2024).

9. Кутузкіна А. Г. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках біології в сучасній школі. Кривий ріг, 2017. 30 с. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/010020ok-a511.docx.html> (дата звернення: 12.06.2024)

10. Куценко Т. І. Психологічні аспекти мотивації навчання студентів. *Психологічний часопис*, 2021. С. 90-96.

11. Макаренко А. В. Вплив вікових особливостей на мотивацію студентів до навчання. *Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький ДПУ"*, 2018. С. 62-67.

12. Максим Зосум. Теорія очікування Врума (Vroom's expectancy theory). URL: [https://www.maxzosim.com/vrooms-expectancy-theory/#:~:text=Згідно%20з%20теорією%20очікування%20Врума,в%20очікуванні%20бонусу%20\(Очікування\).](https://www.maxzosim.com/vrooms-expectancy-theory/#:~:text=Згідно%20з%20теорією%20очікування%20Врума,в%20очікуванні%20бонусу%20(Очікування).) (дата звернення: 15.09.2024).

13. Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів (Б. Пашнев) URL: https://psi-school-one.at.ua/load/dopolnitelnoe_menju/diagnostichni_ji_material/metodika_vivchennja_motiviv_navchalnoj_i_dijalnosti_uchniv_b_pashnev/6-1-0-18 (дата звернення: 06.11.2024).

14. Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса. URL: https://stud.com.ua/17007/menedzhment/metodika_diagnostiki_osobistosti_motivatsiyu_uspihu_ellersa (дата звернення: 06.11.2024).

15. Олейник Л. В. Мотиваційні особливості навчальної діяльності студентів різного віку. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*, 2019. С. 112-117.

16. Павленко І. Г. Психологічні основи формування мотивації до навчання у студентів середнього віку. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*, 2020. С. 45-50.

17. Папуча М., Наконечна М. Культурно-історична теорія та методологія Л. С. Виготського. *Psychology of personality*. 2020. Т. 10, № 1. С. 21–29. URL: <https://doi.org/10.15330/ps.10.1.21-29> (дата звернення: 18.11.2024).
18. Піддячий В. Мотивація до здійснення професійного саморозвитку майбутнього вчителя. *Digital Library NAES of Ukraine*. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/718198/2/Піддячий%20В.М.Мотивація.pdf> (дата звернення: 12.06.2024).
19. Сидоренко О. В. Вікові особливості мотивації навчальної діяльності студентів. *Проблеми сучасної психології*, 2018 С. 128-133.
20. Bandura A. Social reinforcement and behavior change—symposium, behavior theory and identificatory learning. *American journal of orthopsychiatry*. 2020. Vol. 33, № 4. P. 591–601. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1963.tb01007.x> (date of access: 15.06.2024).
21. Bandura A. Toward a psychology of human agency: Pathways and reflections. *Perspectives on Psychological Science*, 2018. P.130-136.
22. Cherry K. What is self-determination theory? How self-determination influences motivation. *Verywellmind*. 2022. URL: <https://www.verywellmind.com/what-is-self-determination-theory-2795387>. (date of access: 11.06.2024).
23. Eccles J. S., Wigfield, A. From expectancy-value theory to situated expectancy-value theory: A developmental, social-cognitive, and sociocultural perspective on motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 2020. 61p.
24. Gainutdinova E. V. External and internal conditioning of motivation. *the caspian region: politics, economics, culture*. 2015. Vol. 45, № 4. P. 299–305. URL: <https://doi.org/10.21672/1818-510x-2015-45-4-299-305> (date of access: 15.06.2024).
25. Heine S. J., Kitayama S., Lehman D. R., Takata T. Cultural differences in motivation: East meets West. *The Cambridge Handbook of Motivation and Learning*. Cambridge University Press, 2020. P.113-135

26. Hidi S., Renninger K. A. The four-phase model of interest development. *Educational Psychologist*, 2019. P. 175-198.
27. Järvelä S., Volet S., Järvenoja H. Research on motivation in collaborative learning: Moving beyond the cognitive-situative divide and combining individual and social processes. *Educational Psychologist*, 2021. P.112-128.
28. Kizilcec R. F., Schneider E. E. Motivation as a Lens to Understand Online Learners: Driven Design for Motivation. *Learning Analytics in Education*, 2021. P. 123-144.
29. Locke E. A., Latham G. P. Building a practically useful theory of goal setting and task motivation. *American Psychologist*, 2019. P.705-717.
30. Motivation to study. *Counselling and Psychological Services*. URL: <http://surl.li/umbbm> (date of access: 11.06.2024).
31. Motivation. *Psychology Today*. URL: <https://www.psychologytoday.com/us/basics/motivation> (date of access: 11.06.2024).
32. Mukhina L. M. Features of motivation to achieve success and avoid failures in the student team. *Habitus*. 2024. № 58. P. 93–97. URL: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2024.58.14> (date of access: 16.06.2024).
33. Oliinyk V. V. Features of professional motivation of the students. *Science and education a new dimension*. 2018. Vol. (153), №63. P. 76–80. URL: <https://doi.org/10.31174/send-pp2018-153vi63-17> (date of access: 13.06.2024).
34. Pekrun R., Linnenbrink-Garcia L. Academic emotions and student engagement. *Handbook of Research on Student Engagement*, 2019. P. 259-282.
35. Renninger K. A., Hidi S. *The power of interest for motivation and engagement*. Routledge, 2016. P.14-32.
36. Ryan R. M., Deci E. L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American*

psychologist. 2022. Vol. 55, №1. P. 68–78. URL: <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.1.68> (date of access: 15.06.2024).

37. Schunk D. H., DiBenedetto M. K. Motivation and social cognitive theory. *Contemporary Educational Psychology*, 2020. P60.

38. Schunk D.H., Meece J.L. and Pintrich P.R. Motivation in Education: Theory Research and Applications. 4th Edition, Boston. 2014. 88p.

39. Servachak E., Prydatko E., Prydatko S. Influence of the educational environment of higher educational institutions on professional and personal development of young students. *Pedagogy, psychology and sociology*. 2019. № 1. P. 90–99. URL: <https://doi.org/10.31474/2077-6780-2019-1-90-99> (date of access: 16.06.2024).

40. Siacor K. H., Liu W. C. Fostering student motivation and engagement through teacher autonomy support: a self-determination theory perspective. *International journal of instruction*. 2024. Vol. 17, № 2. P. 583–598. URL: <https://doi.org/10.29333/iji.2024.17232a> (date of access: 11.06.2024).

41. Smith J., & Johnson A. Motivation in young students: Factors influencing learning. *Educational Psychology Review*, 2020. P. 357-372.

42. Waters J., Lemon N. First year mature age students' motivations for university study. *Swinburne University of Technology*. 2019. P. 1–10.

43. Wentzel K. R., Miele D. B. *Handbook of motivation at school*. 2016

44. Zimmerman B. J., Schunk D. H. *Self-regulated learning and academic achievement: Theoretical perspectives*. Routledge. 2018

45. Zimmerman B. J. Attaining self-regulation: A social cognitive perspective. *Handbook of Self-Regulation of Learning and Performance*, 2020. P. 64-82.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню особливостей мотивації навчання студентів молодого (18–25 років) та середнього (26–40 років) віку. У роботі розглянуто основні теоретичні підходи до вивчення мотивації, такі як теорія самодетермінації, теорія очікувань, теорія соціального навчання та інші, які підкреслюють значення внутрішніх і зовнішніх факторів у формуванні мотивації. Психодіагностичний аналіз включав методики «Діагностики особистості на мотивацію до успіху та на мотивацію до уникнення невдач» (Т. Елерса); «Опитувальник мотиваційних джерел» (Д. Барбуто та С. Р. Сколк в обробці О. Сидоренка); «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності учнів» (Б. Пашнєв), які дозволили оцінити мотивацію до досягнення успіху, уникнення невдач та визначити мотиваційні джерела студентів. Результати дослідження виявили, що студенти молодшого віку орієнтовані переважно на внутрішню мотивацію, пов'язану з інтересом до знань і самореалізацією, тоді як у студентів середнього віку домінує зовнішня мотивація, спрямована на професійний розвиток і досягнення кар'єрних цілей. Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих даних для вдосконалення освітніх програм та створення адаптивних методик навчання для різних вікових груп.

Ключові слова: мотивація навчання, вікові особливості, внутрішня мотивація, зовнішня мотивація, студенти.

ABSTRACT

The qualification work is dedicated to studying the peculiarities of learning motivation among young (18–25 years) and middle-aged (26–40 years) students. The paper examines key theoretical approaches to motivation research, including self-determination theory, expectancy theory, and social learning theory, which emphasize the importance of intrinsic and extrinsic factors in shaping motivation. Psychodiagnostic analysis involved T methods of "Personality diagnostics for motivation to succeed and motivation to avoid failure" (T. Ehlers); "Questionnaire of motivational sources" (D. Barbuto and S. R. Skolk edited by O. Sydorenko); "Methodology for studying the motives of students' educational activity" (B. Pashnev), allowing for the assessment of achievement motivation, avoidance motivation, and motivational sources. The findings revealed that younger students are primarily driven by intrinsic motivation, such as interest in knowledge and self-realization, while older students exhibit a predominant focus on extrinsic motivation related to professional development and career goals. The practical significance of the study lies in its potential application for improving educational programs and developing adaptive teaching methods for various age groups.

Keywords: learning motivation, age-specific features, intrinsic motivation, extrinsic motivation, students